

NÁZEV ŠKOLY:	Masarykova základní škola a mateřská škola Melč, okres Opava, příspěvková organizace
ČÍSLO PROJEKTU:	CZ.1.07/1.4.00/21.2623
AUTOR:	Mgr. Lucie Čechovičová
NÁZEV:	VY_32_Inovace_Český_jazyk_7
ČÍSLO DUM:	14
TÉMA:	Hláskosloví, spisovná výslovnost
ROČNÍK:	9.
OBDOBÍ REALIZACE:	5/2013

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Anotace

- Prezentace je určena k výkladu učiva o hláskosloví a spisovné výslovnosti vzhledem k jednotlivým hláskám, slabikám aj. Seznamuje žáky s artikulací a klasifikací jednotlivých hlásek a se spodobou znělosti. Žáci si prakticky ověřují nabyté vědomosti v praktických úkolech.

Hláskosloví, spisovná výslovnost

Hlásky

- jejich artikulace a klasifikace

- Hlásky jsou nejmenší jednotky lidské řeči, z nichž se skládají slova.
- Jejich počet není neomezený:
 - čeština má 25 souhlásek
 - 5 samohlásek krátkých
 - 5 samohlásek dlouhých
 - dvojhlásku OU (dvojhlásky AU, EU se objevují ve slovech cizího původu a v citoslovcích)

Hlásky

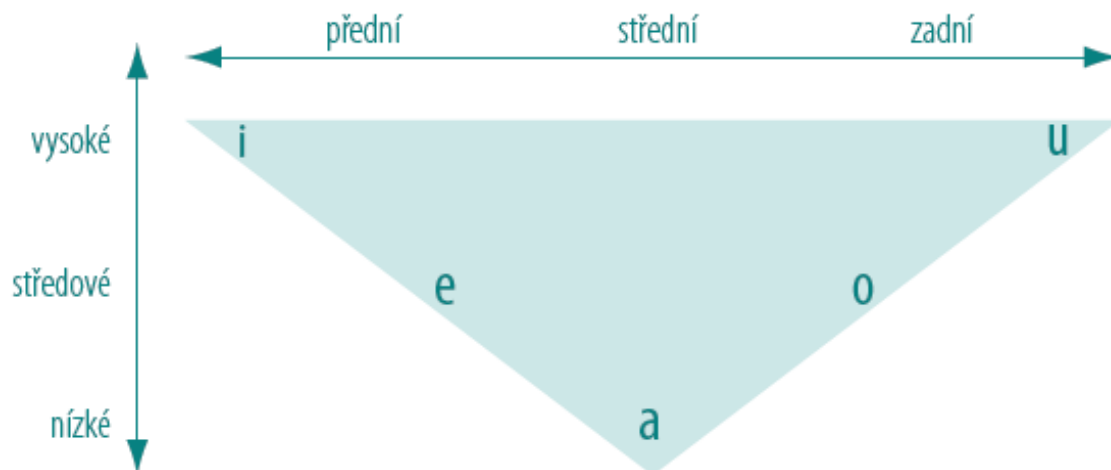
Samohlásky (Vokály)

- mají schopnost tvořit slabiku
- při tvoření jsou ústa otevřená
- krátké x dlouhé
- dělení podle polohy jazyka

Souhlásky (Konsonanty)

- omezená schopnost tvořit slabiku - pouze slabikotvorné R,L,M
vlk, krk, osm
- při tvoření jsou ústa přivřená (staví se do cesty překážka)
- znělé x neznělé

Třídění samohlásek podle polohy jazyka

Říkejte si nahlas jednotlivé české samohlásky a vnímejte přitom pohyby jazyka.

Graficky se dá systém českých samohlásek zachytit v podobě rovnoramenného trojúhelníku postaveného na vrchol.

Třídění souhlásek podle znělosti

Podle toho, zda se při vyslovování hlasivky chvějí nebo ne rozlišujeme:

párové

neznělé	f	p	t	ť	s	š	k	ch
----------------	---	---	---	---	---	---	---	----

znělé	v	b	d	d'	z	ž	g	h
--------------	---	---	---	----	---	---	---	---

nepárové

neznělé	r	l	m	n	ň	j
----------------	---	---	---	---	---	---

znělé	c	č
--------------	---	---

hláska ř
může být
znělá i
neznělá

Spodoba znělosti

- Skupina souhlásek párových, které se liší znělostí, vyslovujeme zněle nebo nezněle podle poslední souhlásky.
- Např.: *nožka* [noška]

ZN

NN

sbírat [zbírat]

NZ

ZZ

vzpomínat [fspomínat]

ZZN

NNN

Spodoba znělosti

1. Skupinu **sh** na počátku slov vyslovujeme buď [sch] (v Čechách) nebo [zh] (na Moravě), např.: *shoda* [schoda, zhoda].
2. **Na konci slova** se souhlásky znělé vyslovují nezněle, např. *led* [let] *dub* [dup]

Základní pravidla výslovnosti

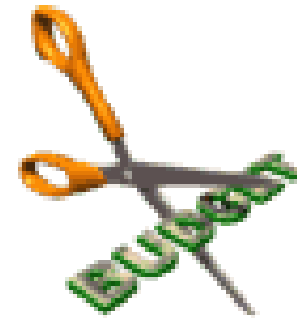
- 1. Dvě stejné souhlásky** (stejná písmena)
vyslovujeme jako hlásku jednu, pokud to
nebrání srozumitelnosti,
např.: *kamenný* [-n-] *racci* [racci]
- 2. Souhláskové skupiny**
-**ds-**, -**ts-** vyslovujeme jako [-c-]
lidstvo [lɪctvo], *dětství* [dʲectví]
-**dš-**, -**tš-** vyslovujeme jako [-č-]
většina [vječina], ale můžeme vyslovovat i
plně.

Základní pravidla výslovnosti

3. Obvykle zjednodušujeme výslovnost slov:
dcera [cera]
srdce [srce]
ctnost [cnost]

počáteční **j**- obvykle nevyslovujeme
v tvarech slovesa *být*
jsem [sem]

Slabika

- Slova dělíme na slabiky.
- Jejich základem je samohláska (dvojhláska) nebo slabikotvorná souhláska r, l, m.
vlk, osm, krk
- **otevřená** - slabika zakončená samohláskou, slabičným jádrem
do-li-na tr-hl
- **zavřená** – slabika zakončená souhláskou
kul-tur-nost roz-klad

Uváděj co nejvíce slov podle vzoru:

- . - .

př.: Rá-kos-ní-ček

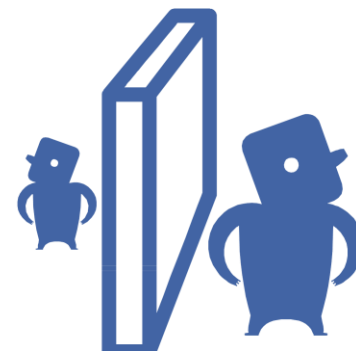
. - ..

př.: lu-pí-ne-ček

- ...

př.: klá-ves-ni-ce

Možné příklady

- .-. ká-vo-mlý-nek, ná-rod-ní-ho, lí-sko-vý-mi
- .-.. ma-lá-ri-e, kal-vá-ri-e, pa-tá-li-e, ma-zá-ne-ček
- ... ná-po-vě-da, pí-cha-ne-ček, lí-va-ne-ček,
lí-tos-ti-vost.

Určete souhlásky znělé (Z) a neznělé (N),
párové (P) a nepárové (N)

č	NN
m	NZ
g	PZ
k	PN
ch	PN
m	NZ
š	PN
c	NN
l	NZ

Rozhodni, kdy se ve slovech jedná o dvojhlásku (D) (v jedné slabice) a kdy o spojení dvou samohlásek (2S).

moucha	D	soukat	D	souhlas	D
soukromé	D	neutěšený	2S	ouha	D
koumák	D	automat	D	neurčovat	2S
samouk	2S	poučka	2S	používat	2S
dlouho	D	pouliční	2S	zauvažovat	2S
soustruh	D	pouze	D	poukázka	2S
doučovat	2S	nezoufej	D	poutko	D
skoupý	D	zauzlit	2S	pouť	D

Napište výslovnost těchto slov.

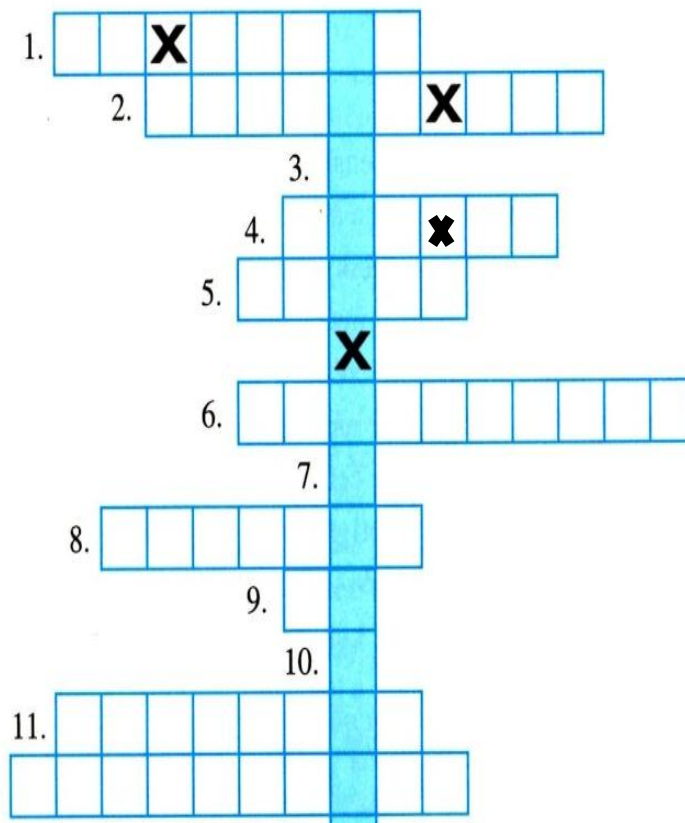
pěkně	[pjekně]	vlaštovka	[vlaštofka]
ticho	[řicho]	bij	[bij]
měkké	[mněké]	měl	[mněl]
pěšina	[pješina]	zapomněl	[zapomněl]
věž	[vješ]	věc	[vjec]
bělounké	[bjelounké]	zub	[zup]
upřímně	[upřímně]	sběr	[zbjer]
nit	[ňit]	lehko	[lechko]
někam	[ňěkam]	květ	[kvjet]

Vylušti tajenku.

Přijde Lojza do drogerie a říká: „Jeden záchodovej papír.“
Prodavačka odpoví: „Ano, ale neříká se záchodový, ale toaletní.“
Lojza: „No jo, tak ještě jedno mejdlo.“
Prodavačka: „Toaletní?“
Lojza: „...“ (viz *tajenka*)

1. Na které slabice je v češtině hlavní přízvuk?
2. Počet českých souhlásek.
3. Interpunkční znaménko.
4. Jak odpovídáme na otázku zjišťovací?
5. Druh věty.
6. Ou je v jedné slabice...
7. Hlávka znělá párová.
8. Jak se vyslovují hlávky na konci slov?
9. Příklonka.
10. Neznělá nepárová souhlávka.
11. Výslovnost slova
vzpomněl.
12. Výslovnost slova
zazpívejme.

Řešení

1. na první
2. dvacet pět
3. !
4. ano x ne
5. práci
6. dvojhláska
7. nezněle
8. si
9. č
10. fspomněl
11. zaspívejme

tajenka: NE! NA OBLIČEJ

Citace

- KVAČKOVÁ, Jaromíra. *Opakujeme češtinu v 9. ročníku 1. díl (1. pololetí): Přehled učiva, pravopisná cvičení, diktáty*. Brno: Nová škola, 2006. ISBN 80-7289-073-5.
- EISLEROVÁ, Jana. *Český jazyk v kostce: pro základní školy a nižší ročníky víceletých gymnázií*. Havlíčkův Brod: Fragment, 2006. ISBN 80-253-0198-2.
- HUBÁČEK, Jaroslav, Eva JANDOVÁ a Jana SVOBODOVÁ. *Čeština pro učitele*. 3. vyd. Odry: Vade mecum Bohemiae, 2002. ISBN 80-86041-30-1.
- BAUER, Alois. *Čeština na dlani: přehled světové a české literatury: český jazyk*. 2. vyd. Olomouc: Rubico, 2005. 416 s. ISBN 80-7346-042-4.
- MARTINEC, Ivo, Jana TUŠKOVÁ a Ludmila ZIMOVÁ. *Český jazyk pro SŠ - Mluvnice*. Plzeň: Fraus, 2010. ISBN 978-80-7238-779-3.
- KROBOTOVÁ, Milena. *Spisovná výslovnost a kultura mluveného projevu*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000. 219 s. ISBN 80-244-0187-8.
- Obrázky jsou součástí programu Microsoft Office.